



Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede



Skupnost občin Slovenije
Association of Municipalities and Towns of Slovenia

aris javna agencija za znanstvenoraziskovalno
in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije



Varde in straže de lege lata in de lege ferenda

**IZR. PROF. DR. BENJAMIN FLANDER, FAKULTETA ZA VARNOSTNE VEDE
UNIVERZE V MARIBORU**

Kočevje, 20. november 2024



Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede



Skupnost občin Slovenije
Association of Municipalities and Towns of Slovenia



Uvodno pojasnilo

- ❖ VSEBINA PRISPEVKA (naslov!): pravni vidiki delovanja vigilantskih skupin
- ✓ Vpogled v **spremembe predpisov**, ki so bile sprejete, in **sodno prakso**, ki je nastala **v zvezi z delovanjem VARD oz. STRAŽ** → noveli ZJRM-1A in ZNDM-2E; odločba U-I-56/21; pravnomočna obsodba vodje ŠV; predlog nove novele ZJRM-1B
- ✓ **Sinteza in nadgradnja dosedanjih spoznanj (šesti prispevek!)**, ob navezavi na **nov primer vigilantske skupine** – skupine Slovenska obrambna straža (SOS) (**omenja se kot "neonacistična skupina" → "novo poglavje" vigilantizma (!?)), ki je občutno večji izziv od dosedanjih

Kočevje, 20. november 2024



Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede



Skupnost občin Slovenije
Association of Municipalities and Towns of Slovenia

aris
Javna agencija za znanstvenoraziskovalno
in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije



Nekatere splošne ugotovitve

- Slovenijo je v zadnjih letih tako in drugače zaznamovalo **varnostno samoorganiziranje občanov v obliki ustanavljanja in delovanja t. i. vard, vaht in straž** (jesen 2018 – prizori z obrobja Pohorja ...)
- Izstopajo trije primeri vigilantskih skupin: Štajerska varda, »vaška straža« v Ivančni Gorici in Slovenska obrambna straža (SOS)
dva tipa vigilantizma (Haas, 2010) → **protimigrantski (protimanjšinski !?) in **protikriminalitetni vigilantizem**
- **ODZIV** policije, drugih pristojnih organov, predstavnikov države, politike, civilne družbe in strokovne javnosti → **bolj ali manj enoten: tovrstne skupine oz. iniciative (njihove dejavnosti!?) predstavljajo VARNOSTNO TVEGANJE** (za državo in državljane); paravojaške in vsakršne skupine, ki ... so **NESPREJEMLJIVE** **POZOR: **razlike v odzivu** ("vaška straža" v IG !!)
- **Tri novele zakonov** (tretja, ki je na poti, vigilantizma sicer ne naslavlja *per se*); nabralo se je **tudi nekaj ustavnosodne in sodne prakse** → **spremembe pravnega reda** so se izkazale kot **RELATIVNO UČINKOVITE** (!!)
zatečeno stanje: **slovenski PRAVNI RED vigilantizma kot takega ("per se") **ne prepoveduje**; ob **zagotavljanju ustavne pravice do mirnega zbiranja in svobodnega združevanja prepoveduje in sankcionira določena ravnanja vigilantov**

Kočevje, 20. november 2024



Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede



Skupnost občin Slovenije
Association of Municipalities and Towns of Slovenia



Dopolnitve ZJRM-1 in ZNDM-2

- Turbulenten proces (2019/11: predlog vlade M. Šarca /DPDVN/; 2020/9 sprejem predloga opozicije v mandatu vlade J. J.)
- Razlogi za noveli (!?) → ZJRM-1 11/2 čl.: "Kdor na javnem kraju nosi, razkazuje ali uporablja dekorativno orožje, imitacije orožja ... in s tem **POVZROČI vznemirjenje ali občutek ogroženosti ...**": POLICIJA: pregon je bil možen **le, če so prebivalci ob meji (etc.) prekršek/storilca naznanili policiji**; tudi KP je bil otežen (DT ni kazensko preganjalo nobenega izmed pripadnikov ŠV, z izjemo vodje in njegovega pomočnika); POLICIJA in MNZ: "Predpise je treba dopolniti."
- VSEBINA dopolnitev → ZJRM-1: 11. čl. dodana 3. in 4. odst. in 11.a čl. (prekršek stori "vsakdo, ki dekorativno orožje, imitacije orožja itd. na javnem kraju nosi, razkazuje ali uporablja ... **z namenom vzbujati videz, da izvaja naloge uradnih ali vojaških oseb**" in "vskdo, ki nosi ... oblačila podobna uniformi uradnih ali vojaških oseb in s svojim obnašanjem, ravnanjem, gibanjem in zadrževanjem na določenem javnem ali zasebnem kraju ... **vzbuja videz, da izvaja naloge uradnih ali vojaških oseb**"; *delictum proprium* → "vsakdo ki z uporabo simbolov, grbov, zastav, vozil z oznakami itd. **vzbuja videz, da gre za policijsko ali vojaško silo**" **globe 500–2.500 eur; podobno tudi novela ZNDM-2 → vsakdo, ki "z namenom nadzora državne meje ravna na način, ki je **enak ali podoben oblikam opravljanja policijskih nalog pri izvajanju nadzora državne meje**" (tudi spodbujanje, omogočanje itd.)

Kočevje, 20. november 2024



Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede



Skupnost občin Slovenije
Association of Municipalities and Towns of Slovenia



Odločba U-I-56/21

- Pomlad 2021 → **pobuda na US**; več fizičnih oseb včlanjenih v **Združenje civilnih iniciativ Slovenska varda** (1.200 članov)
- Pobudniki → **"Noveli KRŠITA človekovo pravico do svobodnega združevanja (42/2. čl.) in pravico do svobode ravnanja ..."**; **"Varnostno samoorganiziranje (ki je bilo inkriminirano) je posameznikova naravna in ustavna pravica, tako kot tudi pravica do varnosti iz 34. čl. ..."**; **"Prebivalci ob južni meji zaradi ... nimajo zagotovljene varnosti, zato naj bi jim pomagali pobudniki kot prostovoljna obrambna skupnost ..."** **"Pravica do civilne obrambe kot nevojaške oblike obrambe po Zobr ..."**; **"Pri svojih dejavnostih ne nosijo orožja, niso paravojaška organizacija ..."**; **lex incerta → omogoča arbitrarno ravnanje policije, zato gre za KRŠITEV načela zakonitosti in pravne države (!!)**
- US → **Noveli nista protiustavni (6-1)**; ZJRM → **argument lex incerta je zavrnilo z uporabo ustaljene ustavnosodne presoje (Zpol) → izpodbijane določbe niso pomensko nejasne; znaki prekrška so izpolnjeni samo ob ugotovljenem aktivnem ravnanju storilca, "vzbujanje videza izvajanja nalog uradnih ali vojaških oseb" pa se presoja z vidika povprečnega posameznika in ob uporabi predpisov, ki opredeljujejo naloge pristojnih organov (pomembno za policiste !!) → novela ne omogoča ARBITRARNOSTI in ni neskladna z načelom zakonitosti iz 28. člena Ustave**; ZNDM-2 → **"Javna varnost je lahko ogrožena, če nepooblaščen osebe ravnaajo, kot da bi imele pooblastilo za nadzor državne meje, saj lahko s tem tretje osebe spravijo v zmoto in ovirajo policiste pri varovanju meje"**; **kršitev svobode združevanja in splošne svobode ravnanja → test sorazmernost (tudi sorazmernost v ožjem pomenu) → "teža posledic, ki jih ima prepoved, je sorazmerna s koristmi izpodbijane ureditve za učinkovito delo policije ..."**

Kočevje, 20. november 2024



Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede



Skupnost občin Slovenije
Association of Municipalities and Towns of Slovenia



Pravnomočna obsodba vodje Štajerske varde

- September 2018 → po govoru med urjenjem Štajerske varde v Apačah **aretacija vodje ŠV**; sum KD **"napeljevanja k nasilni spremembi ustavne ureditve"** (359/1. čl.) in več drugih KD; pripor; hišne preiskave, **vložena in pravnomočna obtožnica**
- Dva naroka (skupaj 12 ur); "ustavne ureditve nisem rušil, temveč sem jo branil"; "shod v Apačah je bil provokacija, da se javno izpostavim"; **zagovornica** → **"abstraktni očitki iz obtožnice preprečujejo učinkovito obrambo"**; **"sojenje je politični konstrukt"**
- Marec 2019 → OSM izreče **obsodilno sodbo** in 8 mesecev ZK (pripor je vštelo v ZK); za pomoč pri KD pogojno obsodi tudi Mateja Lesjaka; **Višje sodišče pritožbi zavrne**; **Vrhovno sodišče → zavrne ZVK**; **"izjave je nedvomno mogoče razumeti kot konkretizacijo napeljevanja k nasilju, natančneje KD organiziranja oboroženega upora po 355/1. čl."**; **"s hkratnim spodbujanjem ustanavljanja in delovanja alternativnih oboroženih sil in vztrajnim zanikanjem veljavnosti pravnega reda so bili izpolnjeni vsi znaki KD"**; POZOR: "inkriminacijo v 359. čl. je treba razumeti kot normativno konkretizacijo drugega odstavka 63. člena Ustave" (prepoved vsakršnega spodbujanja k nasilju); to pa v konkretni zadevi **"ne odvezuje sodišča presoje sorazmernosti oblastnega (kazenskopravnega) omejevanja svobode (političnega) izražanja"** → uporaba testa sorazmernosti (in legitimnosti) → **"ravnanje preseglo mejo dovoljene svobode političnega izražanja, zato je bil kazenskoopravni odziv nujen, bil pa je tudi primeren in sorazmeren za zagotovitev zasledovanega legitimnega cilja, to je varstva države in njene demokratične ustavne ureditve"**

Kočevje, 20. november 2024



Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede



Skupnost občin Slovenije
Association of Municipalities and Towns of Slovenia

aris
Javna agencija za znanstvenoraziskovalno
in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije



Predlog novele ZJRM-1B

- Maj 2024 → objave na družbenih omrežjih in nato shod pripadnikov **t. i. SOS**; kot kaže gre za **novi »poglavje« vigilantizma v Sloveniji (!?)**
poročilo SOVE KNOVS-u (!!): **skupino SOS sestavljajo nekateri pripadniki neonacističnih skupin Blood&Honour in Narodni blok (tudi HH in GD) **Več kot 200 članov, 16–40 let; nekateri člani naj bi imeli tesne stike z nekaterimi slovenskimi politiki in strankami (Roglič, 2024)
- Po shodu v središču Ljubljane → v medijih **kritika, da ravnanje policije pri varovanju shoda ni bilo ustrezno**; Pravna mreža za varstvo demokracije: **policija bi morala v skladu z ZJZ shod neonacistov razpustiti (vzklikanje protipriseljenskih gesel in uporaba nacističnih simbolov)**
****U-I-352/20** → država mora najhujše kršitve prepovedi iz 63. čl. Ustave določiti kot KD; "inkriminacija **javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti (297. čl.)** v posamezni življenjski situaciji lahko vključuje tudi **nacistični pozdrav ali razkazovanja nacističnih simbolov (6-3)**; POLICIJA: **nekaj bakel, večjih kršitev javnega reda in miru ni bilo, zato so z ukrepi želeli zagotoviti z ustavo zagotovljeno pravico do svobodnega izražanja ter do mirnega zbiranja** ("policija se zaveda legitimnosti shodov in pomena demokratičnosti in pluralnosti družbe ...")
- Predlog novele ZJRM-1B → izrecno prepoveduje in sankcionira **povečevanje nacizma in fašizma z uporabo njunih simbolov** (vseh vrst); **v pripravi tudi predlog sprememb KZ-1 (!?)** (javno spodbujanje sovraštva, nasilja ali nestrpnosti → KD)

Kočevje, 20. november 2024



Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede



Skupnost občin Slovenije
Association of Municipalities and Towns of Slovenia

aris
Javna agencija za znanstvenoraziskovalno
in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije



Sklepna opazka

- Sporadično dopolnjevanje ("krpanje") predpisov (?)
- Z dopolnitvami predpisov, ki so prepovedale (in sankcionirale) ravnanja vigilantov (!?), **ni (bilo) zajeto delovanje posameznikov oz. skupin, ki bi "PATRULJIRALI" po ulicah (ali na katerem koli javnem kraju), pri tem pa ne bi nosili, razkazovali ali uporabljali niti "imitacij orožja" niti "maskirnih oblačil ali uniform" niti "simbolov, grbov, zastav, vozil z oznakami"**; namenoma ali po pomoti??
- Ob **striktni razlagi predpisov** in **upoštevanju načela zakonitosti** **policija v takem primeru vigilantov ne bi smela sankcionirati**, razen če bi prišlo do ravnanj z znaki prekrškov ali KD (to je potrdil primer vaše staže v Ivančni Gorici)
- Kljub načelnemu zavračanju (državnih organov, stroke itd.), dopolnitvam predpisov (že sprejetim in predlaganim) in obstoječi sodni praksi, **samoorganiziranja občanov v obliki straž in podobnih vigilantskih skupin v Sloveniji bržčas ne bo konec**
- V SLO na institucionalni ravni še **ni bilo premisleka o tem, kje smo in kako se kaže s tem pojavom spoprijeti v prihodnje (sic!)**

Kočevje, 20. november 2024